

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

При проведенні бюджетно-податкової політики та бюджетної децентралізації особливої актуальності набуває визначення та оцінка важелів впливу на загальний економічний стан держави. Тому необхідною складовою економічної політики є передбачення напряму та масштабів реагування бюджету на зміни динаміки основних макроекономічних показників, а також визначення оптимальних параметрів бюджетної системи та врахування прямих і латентних ефектів його застосування як на стан бюджетної системи, так і на загальноекономічне становище.

Так, згідно з чинним законодавством України, бюджетна система України є сукупністю державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв. Вона складається з Державного бюджету України та місцевих бюджетів, кожен з яких є самостійним утворенням і прямо не підпорядкований вищестоящому бюджету [1].

Деякі науковці [2] розглядають бюджетну систему, передусім, як складову фінансової системи, засновану на економічних відносинах, які врегульовані правовими нормами, сукупність видів бюджетів, які існують на території держави. У [3] бюджетна система визначена як об'єднання усіх ланок державного бюджету на єдиних принципах. Зокрема, В.П. Кудряшов дає таке визначення: «...Бюджетна система – це сукупність бюджетів, утворених на основі адміністративно-територіального устрою держави та взаємовідносин між ними, які вибудовуються з огляду на оптимальний розподіл і фінансове забезпечення повноважень органів державної і місцевої влад між бюджетами усіх рівнів, спрямованих на соціально-економічний розвиток суспільства...» [4]. Однак, незважаючи на те, яке визначення обране у якості основного у дослідженнях конкретного науковця, незмінними залишаються економічна основа бюджетної системи України – народногосподарський комплекс, та її складові елементи – структура, принципи побудови і організація функціонування [5].

За своїми функціями бюджетна система покликана вирішувати як загальнонаціональні, так і специфічні проблеми суспільного сектору економіки. Тому в умовах зростання конкуренції за наявні бюджетні ресурси, складність бюджетного процесу і управлінських процедур в системі, а також недовіри громадян до інституційних організацій бюджетної архітектури, які є розпорядниками бюджетних коштів, їх використання та можливості зловживань своїми інституційними привілеями, надзвичайно важливим питанням є оцінка результативності системи загалом і кожної її ланки для міжнародного порівняння основних індикаторів її активності, визначення вектору розвитку країни на перспективу. Процес бюджетування в країнах Заходу настільки відкритий

для оцінки платників податків, що доцільність масштабного бюджетного фінансування тих чи інших програм розвитку не викликає сумніву [6].

Важливою проблемою посилення ролі бюджету в розподільчих процесах є досягнення оптимальних співвідношень між різними ланками бюджетної системи. Із загальнодержавних бюджетів фінансується нині значна частка усіх витрат. Існує тенденція до зростання частки місцевих бюджетів у фінансуванні бюджетних витрат, а це може позитивно вплинути на розвиток системи місцевого самоврядування і в кінцевому підсумку на використання бюджетних коштів у цілому [7, с. 7].

Аналіз своїх праць, який проведений професором О.П.Кириленко свідчить, що бюджет сформувався завдяки тривалому історичному процесові еволюції суспільства: трансформації натурального господарства у грошово-мінове; становлення держави, яке супроводжувалося протистоянням абсолютизму й демократії, ускладнення економічного та фінансового життя. Об'єктивність бюджету зумовлена тим, що є постійна необхідність перерозподілу валового внутрішнього продукту між галузями діяльності, територіями країни внаслідок нерівномірності їхнього розвитку, між окремими верствами населення з метою підтримки най незахищених категорій. Без цього перерозподілу держава як економічна система функціонувати не може [8, с. 126].

Простеживши розвиток бюджетної системи України за роки після проголошення незалежності, доцільно трактувати, що хоча за цей період відбулися значні позитивні зміни в реформуванні бюджетних відносин та бюджетної системи взагалі, нерозв'язаними залишилося багато питань, зокрема проблеми недосконалості бюджетних розрахунків, які не враховували реального балансу наявних фінансових ресурсів. А також доцільно зауважити на відсутності чіткої концепції розвитку бюджетної системи та бюджетного процесу; на відсутності чіткої відповідальності та низькому рівні підзвітності учасників бюджетного процесу, що є чинниками недостатньої прозорості бюджетних відносин; високому рівні централізації; недостатньому рівні бюджетного планування, що проявлялося в невідповідності між видатками, зобов'язаннями та джерелами фінансування; відсутності дієвої нормативно-правової бази, що повинна організувати процес функціонування бюджетних відносин; нерегульованої системи міжбюджетного фінансування.

З огляду на необхідність продовження бюджетного реформування було ухвалено нову редакцію Бюджетного кодексу України, що надає можливість підвищувати стійкість бюджетної системи, результативність економічних перетворень, посилювати якість бюджетного планування і прогнозування, ефективність використання коштів бюджету. Положення стосовно бюджетної системи України, зазначені у новій редакції [9] по-перше, мають концептуальне і практичне значення для забезпечення ефективності бюджетного процесу та конкретизують його понятійний апарат, по-друге, є відображенням конституційних норм, які містяться у Конституції України, що закріплюють основи державного устрою України та систему адміністративно-територіального устрою, по-третє, є підґрунтям для формування структурних складових бюджетної системи.

Література:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Полозенко Д. Фінансова система України і бюджетний процес: сутність та шляхи їх удосконалення. Фінанси України. 2011. № 11. С. 18-25.
3. Василик О. Проблеми вдосконалення бюджетної та банківської систем України. Банківська справа. 2003. № 3. С. 44-49.
4. Кудряшов В. П. Поняття бюджетної системи та її децентралізації. Фінанси України. 2011. № 8. С. 25-32.
5. Деева Н. Стабільність і ефективність бюджетного процесу. Фінанси України. 2006. № 5. С. 41-44.
6. Shah A. Budgeting and budgetary institutions. Washington, D.C. 2007. 588p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/PSglp/Resources/BudgetingandBudgetaryInstitutionns.pdf>.
7. Лютий І.О., Л.М.Демиденко, Ю.Л.Субботович. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України. Фінанси України. 2006. № 10. С. 3-12.
8. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика): монографія. Київ: НІОС, 2000. 384 с.
9. Бюджетний кодекс України. Затверджений Верховною Радою України із змінами та доповненнями: відповідає офіц. тексту. Київ: Кинга-Вега, 2010. 112 с.

Павлишина Оксана Ігорівна

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізима Т.О.

ДОХОДИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Рівень доходів домогосподарств є одним із найважливіших показників добробуту їхніх членів, оскільки формує матеріальні та духовні передумови для гідного життя людини, її відпочинку, отримання освіти, підтримання здоров'я та задоволення інших духовних і матеріальних потреб.

Для оцінки рівня і динаміки доходів домогосподарств використовують показники номінального і реального доходу [1]. Реальний дохід – це обсяг товарів та послуг, які можна придбати на отримані доходи в поточному періоді, виходячи з цін у базисному періоді. Розмір реальних доходів залежить від розміру номінальних доходів, рівня цін на товари та послуги і розміру податків, що стягуються. Тобто, реальні доходи – це показник, який характеризує купівельну спроможність номінальних доходів під впливом змін роздрібних цін на товари й послуги і рівня витрат на сплату податків та обов'язкових платежів.

За даними Державної служби статистики України, у 2016 році порівняно з 2015 роком номінальні доходи домогосподарств зросли на 15,4%. Наявний дохід, який може бути використаний такими господарствами на придбання товарів та послуг, збільшився на 14,2%, а реальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, – на 0,3%.